

L'ESPAI FAMILIAR, SUPORT COMUNITARI A LA CRIANÇA

Maite Cabodevilla.- Educadora de Etapa Infantil.- Espai Familiar Bon Pastor

Els Espai Familiars de Zona Franca, Erasme Janer i Bon pastor, són Serveis Complementaris de l'Institut Municipal d'Educació de l'Ajuntament de Barcelona

Els Espais Familiars són programes orientats a la família, són espais d'acollida i desenvolupament, parteixen de la competència familiar per a la criança i educació dels fills.

Aquests Espais sorgeixen en els anys 90, Bon Pastor en 1994, com una manera de donar resposta a les necessitats d'una societat canviant amb gran diversitat de models familiars, i d'atendre una demanda, cada dia més extensa, de suport a la tasca educativa familiar.

La societat actual és plural i hi conviuen estructures familiars molt diverses. amb necessitats diferents pel que fa a l'atenció i cura dels fills i filles.

Degut als canvis en les estructures familiars i socials, les famílies van deixant de ser extenses i no compten amb el suport dels diferents membres familiars; els pares novells, sovint arriben a la paternitat i/o maternitat sense cap experiència prèvia en la cura d'infants petits, es senten insegurs i sols davant de la responsabilitat de la criança dels seus fills. Els Espais Familiars, es proposen garantir una atenció de qualitat als nens i nenes i oferir suport a la tasca familiar de la criança.

Al mateix temps, sorgeixen diferents models familiars: famílies monoparentals, famílies que viuen separades, famílies reconstruïdes, famílies amb fills adoptats, famílies procedents de diferents països amb cultures diverses...Tot això comporta dificultats d'adaptació i de relació, de soledat i d'aïllament. L'Espai Familiar, ofereix un context estable de relacions entre infants de diferents edats, famílies i professionals.

Igual com la societat ha anat canviant, també ha canviat la manera de concebre l'infant, de ser un ésser passiu, ara el considerem una persona amb un paper actiu i protagonista, competent i amb capacitats, amb drets i amb responsabilitats, i amb necessitat d'uns adults que l'estimin, en tinguin cura i el protegeixin. Els E. F. són espais per compartir els saber de les famílies i els professionals en quant a la criança dels fills i filles, i així

esdevenen espais de creixement per els infants i també per els adults, tan les famílies com els professionals.

Les famílies demanen suport i orientació per sentir-se competents per interpretar els senyals del fill i respondre-hi adequadament. L'educació dels fills i filles és del seu màxim interès i volen desenvolupar el millor possible la seva tasca com a primers educadors.

L'objectiu prioritari dels espais familiars era, i és, acollir a les famílies, per acompanyar-les, escoltar-les, ajudant i potenciant les relacions de caire vincular i familiar; normalitzant i respectant els valors i costums de cada família en relació a l'educació i l'atenció dels seus fills i filles. No existeix un únic model educatiu i de relació vàlid, donarem reconeixement, destacarem el valor de cada pràctica, de cada model educatiu familiar. Els valors i la cultura de cada família donen lloc a una gran diversitat de models de relació i educació, tantes com a famílies.

Oferim dos serveis, el programa "JA TENIM UN FILL" per famílies amb nadons fins el 8/9 mesos i el programa "ESPAI FAMILIAR" per infants que ja es desplacen autònomament fins els tres anys.

"La maternitat és un moment de crisi, de profunda adaptació, que produeix en la dona canvis substancials que requereixen formes de dedicació diferents en cada moment" PiSunyer i Vendrell 1993

JA TENIM UN FILL

Aquest programa, habitualment compartit amb sanitat, (pediatres, infermeres pediàtriques, llevadores..) s'adreça a les famílies que acaben de tenir un fill.

Es crea aquest programa de primer any de vida tant per la importància que té aquest primer any en el desenvolupament de la criatura com pel

sentiment d'incertesa que un fill genera en una mare i en una família, especialment si és el primer fill.

El naixement d'un fill o d'una filla canvia la vida de la parella i de la família, les seves relacions, els ritmes de vida, l'organització... sobretot és a la dona a qui més li canvia l'estil de vida, aquest programa, ofereix suport a mares i pares en aquest moment tan delicat de les seves vides, en què sovint necessiten un temps per orientar-se en la nova situació i recuperar l'equilibri personal

Es pretén possibilitar un entorn per tal que les mares i pares puguin observar al seu bebè oferint-los suport per què es trobin segurs en la nova situació.

Una idea ens acompanya, restablir les xarxes socials, i donar suport per afavorir l'autoestima de la dona que rep les pressions d'una societat que idealitza la maternitat però que per altre banda ofereix poc suport i compensacions per afrontar-la.

És un espai de trobada i d'intercanvi, de tertúlia, entre les persones adultes (habitualment les mares), assegudes al voltant del matalàs on estan els nadons. Les converses giren al voltant dels canvis que observen en els seus bebès, en elles, en la seva parella, en la seva família, les il·lusions i els dubtes i sobretot del que representa l'arribada d'un fill o filla a la família.

Tenir un fill o filla és una experiència molt intensa en la vida de les persones. Amb freqüència apareixen les emocions que acompanyen aquesta etapa de la vida. Aquest espai de tertúlia convida a reflexionar conjuntament sobre aspectes íntims, és un espai per pensar, és un espai per sentir, és un espai per compartir.

Quan una mare arriba al grup, no sap massa que trobarà, busca consell, ajuda... aviat descobreix que en lloc de consells troba reconeixement, troba ajuda per sentir-se competent en el seu nou paper de mare, que escoltar el seu cor és el més important per criar el seu fill. Troba un espai confortable per a ella i el seu nadó, troba altres dones, igual com ella amb un bebè als seus braços, que l'acullen i li donen la benvinguda.

Ha trobat un espai on pot explicar que li passa, les angoixes, els dubtes, les alegries,...on pot sentir altres dones que viuen una experiència com ella, que l'entenen i no la jutgen ni la critiquen. Un espai per compartir les seves vivències i experiències, un espai que l'ajuda a reforçar una percepció positiva de la maternitat, i de la paternitat i la seva competència com a mare i/o pare en aquest període vital que requereix ser viscut amb certa tranquil·litat.

Els nadons són el centre de les mirades de les seves mares i també dels altres adults que estem a la tertúlia, són ells que ocupen els nostres pensaments, ells que comencen a descobrir els seus cossos sentint-los en llibertat, el plaer del moviment, estirats, i més endavant asseguts al matalàs seguint la mirada de la seva mare i girant-se quan senten la seva veu, ells que troben una panera plena de tresors per fer els seus descobriments i les seves exploracions, ells a qui van adreçades les cançons de bressol i els jocs de falda, són els nadons que donen lloc a tota aquesta activitat i mouen totes aquestes emocions i sentiments.

L'ESPAI FAMILIAR

És un espai de joc, trobada i relació, de compartir la criança, de reflexió i de calma, de gaudir. Està adreçat a famílies amb fills/es menors de 3 anys que no estiguin escolaritzats. Vol incidir en la qualitat de vida dels nens i de les nenes, i alhora ofereix suport a les famílies com a primeres educadores dels seus fills i filles.

Se'ls ofereix un espai de joc i relació on els infants poden explorar i relacionar-se entre ells i amb els adults. On les famílies poden compartir la seva experiència d'educar i fer créixer els seus fills/es.

Els infants acompanyats per un adult de referència, habitualment la mare o el pare, venen dues sessions setmanals de 2:30h cadascuna.

Tenim 3 grups estables de 14 infants amb edats de 9 mesos a 3 anys a cada grup. Tres professionals estem acompanyant les famílies (infants i adults junts) durant la sessió

Les sessions estan organitzades al voltant de tres moments en el temps i en l'activitat:

- L'acolliment i el temps de joc conjunt infants i adults i l'estona del àpat dels infants.
- La tertúlia i el cafè i dels adults i el joc dels infants a la sala amb les educadores o a la saleta del cafè a prop dels seus pares o mares.
- L'acomiadament amb una activitat conjunta.

En cadascú d'aquests moments, tenim present:

que cada família és única, amb les seves necessitats i el seu estil personal.

Que el grup està format per 14 infants amb la seva personalitat i amb edats ben diferents entre els 8-9 mesos i els 3 anys, i això implica, diversitat d'habilitats, ritmes i interessos, diversificació d'activitats, riquesa de possibilitats de relació, excepcional escenari d'observació de les diferents etapes evolutives i d'actuació de les famílies.

Desenvolupament d'una sessió.

Donem la benvinguda a les famílies a mida que van arribant i entren a la sala de joc, es van incorporant al grup, ens permet pensar qui ha vingut, qui falta, avui som els primers... i anar fent un espai als nostres caps per cadascuna de les famílies que hi ha al grup. Els infants aviat pregunten pels seus companys.

Aquesta estona és un moment idoni per observar i estar atents a l'activitat de l'infant, com juga, amb què, com evoluciona el seu joc, què li agrada, com es planteja reptes, com els supera,...

L'adult acompanya l'infant en la seva activitat, en la descoberta de materials, de l'espai (preparat prèviament per les educadores), en les interaccions amb els altres infants i els altres adults. Aquesta situació grupal facilita a les famílies, l'observació dels altres infants, d'altres maneres de fer, i esdevé un espai d'intercanvi de situacions compartides.

Les famílies estan molt atentes a l'activitat que realitza el seu fill amb els materials proposats, descobreixen noves possibilitats i el gaudi que per el seu fill suposa, sovint ho incorporen a la seva activitat quotidiana a casa seva.

Amb freqüència recuperen el plaer de jugar, i són els adults qui més estona gaudeixen d'una activitat o un material diferent.

La segona part de la sessió ve definida per la tertúlia dels adults, els pares i mares i un professional es reuneixen al voltant d'una taula i amb un cafè o una infusió que afavoreixen un clima càlid i propicia el diàleg, parlen i reflexionen respecte diferents aspectes de la criança, comparteixen punts de vista respecte alguna situació viscuda a la sala de jocs, inquietuds per un moment especialment delicat de la criança, dubtes, neguits,...incertesa davant els freqüents canvis evolutius que fa l'infant, necessitat d'adaptació als canvis, d'entendre aquests canvis i les noves necessitats en els fills. Els infants poden continuar jugant a la sala amb els altres infants i els professionals o bé anar a la sala del cafè amb els seus pares o mares, això vindrà donat per el propi ritme de separació mare - fill.

Ja arriba el moment de tancar la sessió i acomiadar-nos. La música ens ajuda a tots a fer més dolça la marxa.

Un cop recollits els materials de joc i els estris de la sala, ens posem tots en cercle cada diada junta i fem un ritual de cançons, danses i/o jocs de falda, la mímica d'una cançó o bé un titella ens acompanya, per acabar dient-nos adéu fins la propera sessió.

Els infants aviat integren aquest funcionament i saben quan s'acaba el temps de joc, on s'adrecen les joguines, quan retrobaren el pare o la mare... quina cançó els agrada, a qui li tocarà el titella... una estructura constant els ajuda a preveure i poder anticipar.

CONCLUSIONS

Els nostres Espais ofereixen un lloc de trobada a les famílies, on el punt de mirada és l'infant i on es dona l'ocasió d'entrar en relació amb d'altres adults de realitats diverses.

Les famílies poden assistir fins a tres cursos. I ho fan dins d'un grup, de manera estable.

Aquests serveis possibiliten un entramat ric i ampli de relacions intergeneracionals que implica a tota la família.

Els nostres espais ofereixen espai i temps compartit amb el fill (el temps dels dos), el temps per observar l'acció del fill, la evolució del joc, la relació amb els altres infants i adults; espai i temps compartit amb altres adults i infants, altres models de relació i d'intervenció, la oportunitat d'anar fent cada cop més elàstic el vincle mare-fill de tal manera que permeti petites separacions en funció de les necessitats dels dos

Tot aquest teixit de vivències entorn a les relacions, ajuda a prevenir l'aïllament familiar i promou maneres de relació positives que podran traslladar a d'altres contextos socials.

A més facilitem models de relació respectuosos i tolerants, en espais d'aprenentatge flexibles.

Les professionals, treballem, amb totes les famílies, amb un enfocament que incorpora i posa de relleu el saber de cada grup familiar reconeixent-lo; acollim les seves iniciatives, alegries, preocupacions i dubtes en relació a l'educació i el desenvolupament de l'infant.

La participació, el protagonisme de tots els implicats, és una característica dels espais familiar, uns serveis educatius no formals, on l'objectiu és afavorir la corresponsabilitat També ofereix a les famílies, la possibilitat d'eixamplar el seu ventall relacional i promoure xarxes d'ajuda mútua entre elles.

Els valors es traspassen, bàsicament, en la dinàmica diària, amb l'organització, la distribució de l'espai i les activitats que s'organitzen.

La nostra forma de treballar i de relacionar-nos, expressa els valors que volem transmetre. L'espai i el temps distribuïts i organitzats per facilitar el funcionament, per adequar-se a les necessitats i activitats del grup, infants de diferents edats, adults, creant un entorn segur i confortable, còmode i agradable. Els equipaments, les joguines i els materials, suggeridors, rics en possibilitats, que fomentin la lliure activitat dels infants, amb elements familiars i d'altres d'innovadors que els permetin ampliar experiències i orientin els pares sobre activitats per fer a casa.

Estem oberts a la participació de les famílies, a les seves opinions, als seus sabers i treballem junts en la educació dels seus fills, tenint clar que ells són els responsables de la seva educació i nosaltres els seus col·laboradors.